

ПРО ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розкрито сутність поняття “етнічна культура”. Доведено важливість її формування в студентів технічних спеціальностей. Проаналізовано деякі практичні авторські доробки з окресленої проблеми.

Ключові слова: етнічна культура, вищий технічний навчальний заклад, майбутні фахівці технічних спеціальностей, іноземна мова.

Демократичні зміни в сучасному суспільстві зумовлюють зростання значущості етнічних чинників у життєдіяльності людей, важливості збереження етнічного складника національної культури. Отже, вища школа повинна бути яскравим втіленням національних традицій та етнічних цінностей.

На необхідності навчати молоде покоління на прикладі високих духовних традицій та цінностей наголошено в провідних державних документах у галузі освіти: Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Концепції національного, естетичного виховання студентської молоді тощо. Тож проблема формування етнічної культури інженерних спеціальностей набуває сьогодні особливої актуальності.

Аналіз останніх наукових психолого-педагогічних, філософських досліджень та публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми, засвідчує, що питання етнічної культури студентів вищих навчальних закладів перебувають у колі уваги широкого загалу авторитетних учених і педагогів-практиків. Найбільш активно в цій сфері працюють такі дослідники, як: В. Андрущенко, С. Анісімов, А. Арнольдов, С. Аруньюнов, В. Бабаков, А. Бучек, М. Вебер, Т. Воробйова, М. Закович, Т. Зюзіна, І. Зязюн, М. Каган, В. Лихвар, Н. Лебедев, Л. Москальова, Є. Подольська, В. Семенов, М. Чебоксаров, І. Чебоксарова та інші. Зокрема, у їх працях розкрито сутність поняття етносу й шляхи формування етнічної самосвідомості особистості, а також загальнотеоретичні засади вивчення феномена культури, зокрема, етнічної культури. Однак невирішеним є питання формування етнічної культури студентів технічних спеціальностей у процесі вивчення іноземної мови.

Метою статті є розкриття деяких аспектів формування етнічної культури в студентів технічних спеціальностей на заняттях з іноземної мови.

Очевидно, що в процесі проведення дослідження необхідно було чітко визначити, що таке етнічна культура. Для цього доцільно спочатку розкрити сутність таких ключових понять, як “етнос” та “культура”.

Так, М. Чебоксаров та І. Чебоксарова вважають, що етнос являє собою просторово обмежені скупчення специфічної культурної інформації, у

межах яких міжетнічні контакти забезпечують обмін цією інформацією [10]. За Н. Лебедєвою, етнос – це просторово обмежені згустки специфічної культурної інформації, а міжетнічні контакти є актами обміну цією інформацією [7].

У центрі уваги науковців перебуває й поняття “культура”. Зокрема, у словниках термін “культура” тлумачать як сукупність способів і прийомів організації та поступу людської життєдіяльності [9]; сукупність матеріальних і духовних надбань, що відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини, втілених у результатах продуктивної діяльності [5]; локалізоване в просторі та часі соціально-історичне утворення, що специфікується за історичними типами або ж за етнічними, континентальними чи регіональними характеристиками [4].

На думку Д. Мацумото, культура – це динамічна система правил, установлених певною групою для забезпечення власного виживання, до змісту якої входять загальні для цієї групи установки, цінності, уявлення, норми й моделі поведінки, які передаються від одного покоління до наступного, до того ж компоненти цієї системи мають достатньо стійкий характер, хоч і можуть змінюватися з часом [8]. Б. Братусь під культурою розуміє систему понять, зразків, норм, уявлень, що переважають у певному середовищі [2].

У контексті нашого дослідження викликає також інтерес думка В. Розіна, який розкриває сенс поняття “культура” в трьох основних аспектах: як творчість, як семіозис, як соціальну дійсність. Так, перший аспект культури виявляється в тому, що вона породжується свідомими зусиллями людей як членів соціуму. Другий аспект відображає той факт, що поступово результати цих зусиль переходять у розряд звичайного, природного, а цей перехід забезпечується мовними засобами – семіозисом. Соціальна дійсність як третій аспект культури відбиває те, що культури народжуються, існують і вмирають, взаємодіють між собою, причому нові культури формуються, асимілюючи переосмислений досвід і структури інших культур. У такому розумінні культуру можна сприймати як соціальний організм [11, с. 53].

Як свідчить аналіз наукової літератури, вчені пропонують різні підходи й до визначення поняття “етнічна культура”. Наприклад, в одній із наукових праць етнічну культуру визначено як культуру, основою якої є цінності тієї чи іншої етнічної групи із спільним походженням, расовими антропологічними особливостями, мовою, релігією, традиціями та звичаями [1]. Б. Братусь зазначає, що етнічна культура – це феномен, в якому уособлюється культурне життя певного етносу. Відповідно до іншої точки зору, етнічна культура є способом діяльності, системою небіологічних вироблених механізмів, які дають змогу стимулювати, програмувати й реалізувати активність людей у суспільстві [12].

На основі врахування різних поглядів науковців зроблено висновок про те, що етнічна культура є інтегральним утворенням особистості, яке включає етнічні потреби, культурні інтереси, духовні та професійно-

особистісні цінності, знання, норми та моделі поведінки, необхідні для збереження й розвитку етносу як унікальної соціально-культурної спільноти.

У науковій літературі [2; 3; 6] зазначено, що основними функціями етнічної культури є такі: оцінно-нормативна (реалізується через систему визначених норм як регуляторів поведінки й суспільних відносин між людьми); соціокультурна (пов'язана з моральним осмисленням та узагальненням соціального досвіду людей і формуванням на цій основі еталонних зразків і образів свідомості); аксіологічна (забезпечує формування в людини певних ціннісних орієнтирів і потреб на основі визначених етнопрофесійних цінностей); світоглядна (виявляється в тому, що синтезує в цілісну й завершену форму всю сукупність чинників духовного світу особистості – пізнавальних, чуттєвих, оцінних і вольових); комунікативна (забезпечує процес комунікації між людьми за допомогою прийнятих певною культурою знакових систем, передачу історичного досвіду поколінь, формування на основі етнічних та духовних цінностей різноманітних способів і типів спілкування між людьми); виховна (сприяє не тільки пристосуванню людини до певного середовища, а й прояву нею активного ставлення до навколишньої реальності, докладання активних зусиль з метою її перетворення); людинотворча (виявляє й культивує етнічні потенції людини, спонукає її до саморозвитку); дидактично-професійна (спрямована на засвоєння майбутніми фахівцями системи знань, умінь і навичок національної культури, оволодіння певним досвідом, пов'язаним з майбутньою професією); етновідповідна (реалізує сукупність етноінтеграційних і етнодиференційних механізмів культури, тобто об'єднання представників одного етносу й розмежування представників різних етносів).

Зазначимо, що сьогодні важливим завданням для технічного вишу є формування етнічної культури студентів, адже майбутні фахівці технічних спеціальностей, крім суто професійних знань, мають засвоїти загальнонавчальні норми відносин між людьми, а також відповідні етнічні цінності, правила й моделі поведінки. У свою чергу, це надає можливість майбутнім фахівцям краще усвідомити свою етнічну належність, сформувати в них прагнення сумлінно працювати в професійній галузі на благо українського народу.

Зазначимо, що певні можливості щодо формування етнічної культури студентів мають заняття з іноземної мови, тому викладачі кафедри іноземних мов Харківського національного університету радіоелектроніки приділяють багато уваги роботі в цьому напрямі.

Зокрема, з цією метою широко застосовують рольові ігри, в яких моделюється ситуація зустрічі українських студентів з іноземцями, студентів, котрі навчаються за аналогічними спеціальностями в американських чи англійських вишах. При цьому під час проведення таких зустрічей від молодих людей вимагається не тільки обмінятися думками з “колегами” стосовно різних ділових проблем, а й познайомити “гостей” з українською культурою.

Наприклад, такі ігри організовували для студентів комп'ютерних і радіотехнічних спеціальностей. Причому під час проведення таких ігор

студентів поділяли на малі групи для інсценування запропонованих їм ситуацій, а одна група виконувала роль студентів-іноземців.

Так, учасники однієї з підгруп мали ознайомити “гостей” з традиційними українськими святами, зокрема такими: Масляна, Новий рік, Різдво, Коляда, Щедрий вечір, Великдень, Пасха, Івана Купала, Ілля, Маковій, Спаса, свято Миколая тощо. Члени іншої групи повинні були розповісти “іноземцям” про походження та історію українського народу. Учасники третьої групи мали продемонструвати українське вбрання. Четверта група готувала майстер-клас з української національної кухні, організовуючи “дегустацію” таких народних страв, як: куліш, капуста, борщ червоний, борщ зі щавлю, галушки, млинці, голубці, зрази, холодник, пампушки з часником, сало, киселі, вареники, пироги, бублики, кремзлики, страви з гарбуза, паляниця тощо.

Очевидно, що проведення таких ігор вимагало тривалої попередньої підготовки. Під час її здійснення викладач надавав допомогу студентам щодо відбору мовного матеріалу, при необхідності висловлював поради стосовно змісту самої ігри. Водночас студенти мали достатньо свободи для пошуку свого варіанта виконання поставленого завдання. Зокрема, вони могли застосовувати різні засоби: мультимедіа, малюнки, картини чи реальні предмети.

Так, наприклад, деякі хлопці для демонстрації національного одягу перед заняттям переодягнулись у шаровари й українські сорочки, а інші студенти продемонстрували свої художні здібності, принесли талановито виконані малюнки авторських сорочок-вишиванок та підготували цікаве мультимедіа. Учасники з групи, яка готувала “кулінарний майстер”, принесли справжні вареники, які вони зробили своїми руками, та розповіли рецепт приготування англійською мовою.

Висновки. Отже, можна підсумувати, що актуальною потребою сьогодні є формування етнічної культури студентів. Студенти технічних спеціальностей вивчають обмежене коло гуманітарних дисциплін, а тому викладачі іноземної мови мають приділяти особливу увагу цьому питанню. У подальшому планується розробити цілісну методику формування цієї культури в майбутніх фахівців технічного профілю.

Список використаної літератури

1. Большой толковый словарь по культурологии / [сост. Б. И. Кононенко]. – Москва : АСТ, 1982. – 512 с.
2. Братусь Б. С. Психология. Нравственность. Культура / Б. С. Братусь. – Москва : Менеджер : Роспедагенство, 1994. – 60 с.
3. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя: (теоретичний та методичний аспект) / В. М. Гриньова. – Харків : Основа, 1998. – 300 с.
4. Кравченко А. И. Культурология: словарь / А. И. Кравченко. – Москва : Академический проект, 2000. – С. 577.
5. Культурология: краткий тематический словарь / под ред. Г. В. Драч, Т. П. Матяш. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2001. – 192 с.
6. Культурология: українська та зарубіжна культура : навч. посіб. / [М. Закович, І. Зязюн, В. Семашко та ін.] ; ред. М. М. Закович. – Київ : Знання, 2007. – 567 с.

7. Лебедева Н. М. Введение в этническую и кросс-культурную психологию : учеб. пособ. / Н. М. Лебедева. – Москва : Ключ, 1999. – 224 с.
8. Мацумото Д. Психология и культура / Д. Мацумото. – 1-е изд. – 2003. – 720 с.
9. Соціальна філософія: короткий енциклопедичний словник / за заг. ред. В. П. Андрущенко, М. І. Горлача. – Київ ; Харків : Рубікон, 1997. – 398 с.
10. Чебоксаров Н. Н. Народы. Расы. Культуры / Н. Н. Чебоксаров, И.А. Чебоксарова. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Наука, 1985. – 272 с.
11. Человек как субъект культуры / отв. ред. Э. В. Сайко. – Москва : Наука, 2002. – 445 с.
12. Этнография / за ред. Ю. В. Бромляя, Г. Е. Маркова. – Москва : Высшая школа, 1982. – 320 с.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2014.

Парфёнова О. В. О формировании этнической культуры у студентов высших технических заведений на занятиях по иностранному языку

В статье раскрыта сущность понятия “этническая культура”. Доказана важность ее формирования у студентов технических специальностей. Проанализированы некоторые практические авторские разработки по обозначенной проблеме.

Ключевые слова: *этническая культура, высшее техническое учебное заведение, будущие специалисты технических специальностей, иностранный язык.*

Parfyonova O. About Forming of Ethnic Culture for Students of Higher Technical Establishments on Employments on Foreign Language.

The analysis of the last scientific psychological and pedagogical, philosophical researches and publications, proves that the questions of ethnic culture of students of higher educational establishments are in the circle of the attention of wide public of authoritative scientists and practical teachers-workers.

In particular, the essence of the concept of ethnos and the ways of forming of ethnic consciousness of personality, and also the principles of study of the phenomenon of “culture” and, in particular, “ethnic culture”, are opened in the article. However the unsolved question of forming of ethnic culture of students of technical specialities in the process of study of foreign language is remained.

Such main concepts, as “ethnos” and “culture” were revealed in the article by the author. One of the scientists exposes the sense of the concept “culture” in three basic aspects: as work, as semiozes and as social reality. It was argued that the cultures give birth, exist and die, co-operate among each other, in so doing, new cultures are formed thus, assimilating reassessed experience and structures of other cultures. In such understanding a culture can be perceived as a social organism.

It was well-proven that an ethnic culture is the integral formation of personality that includes ethnic necessities, cultural interests, spiritual and professionally-personality values, knowledge, standards and models of behavior, which are necessary for maintenance and development of ethnos as the unique social and cultural association. It was also marked that the basic functions of ethnic culture are such as: evaluation-normative, social and cultural, axiology, world view, communicative, educator, creative and reliable, didactics-professional, ethno-reliable.

Key words: *ethnic culture, higher educational establishment, future engineers, foreign language.*